

מכון מניטו



הימים הנוראים

שיעורו של הרב

יהודא לאון אשכנזי (מניטו)

תמלול ומקורות : אברהם כליפא

הגהה והשלמת מקורות : צוות מכון מניטו

ilanavraham26@gmail.com

הערה : שיעור שניתן ככל הנראה בשנתו האחרונה לחייו. מניטו מדבר בשיעור זה בקיצור וברמזים. יש להשקיע מחשבה כדי לרדת לסוף דעתו ולעקוב אחרי מהלך השיעור וכן להשלים משיעורים על אותם הנושאים משנים קדומות יותר.

מניטו: אז אני רוצה להתייחס לחלק מנושא רחב מאוד: זה הקשר בין ימים נוראים והמועדים. ובפרט, יש נקודה אחת מעניינת מאוד, נתחיל בזה: למה ביום ראש השנה לא קוראים בפרשה את מעשה בראשית? מכיוון שזה יום בריאת העולם – "זכר למעשה בראשית" - היה כדאי שהפרשה תהיה פרשת בריאת העולם. ואנחנו מתחילים בסיפור לידה של יצחק אבינו. יש פה איזה פער, שכמובן המקובלים הסבירו את זה מכמה פנים.

אבל אני רוצה, לאחר אותה שאלה, להגיע לעניין של: איך אברהם אבינו ידע שיש בורא? כי אנחנו לא רואים בטקסט שהיה גילוי, דיבור ה', שהודיע לאברהם אבינו שיש לו בורא, שסתם יש בורא. אלא התורה מספרת "בראשית ברא אלוקים". ואחר כך, אחרי הרבה זמן הקב"ה מתגלה לאברהם ואומר לו "לך-לך". אנחנו יודעים שאברהם אבינו היה המאמין הראשון [בכך] שיש בורא לעולם. יש הרבה מדרשים, שלא הכנתי אותם מכיוון שלא היה לי כוח. אבל דרך רמז, אני ארמוז מה שאומר המדרש.

אם כן, הנה הנושא: למה הפרשה מתחילה בעניין יצחק אבינו, ולא בעניין ששת ימי המעשה? זה - יש הרבה מקורות, בפרט הרמב"ן,¹ שמציין כי הכרחי לדעת שיש בורא לעולם. מי שאינו יודע - לא אמרתי 'מאמין' - מי שאינו יודע שיש בורא לעולם, אין לו תורה, אין לו כלום. למה? כשאנחנו שואלים את עצמנו, מהי האמונה של עם ישראל? אמונה של המאמין הראשון, אברהם אבינו?

אנחנו מוצאים, בסיפור השייך לאברהם ולאבות, אנחנו מוצאים שני דברים: קודם כל, העברי, אברהם העברי, היה מאמין שיש בורא. זה לא נמצא בטקסט, זה נמצא במדרש. אז בדרך רמז אני ארמוז למקור: יש מחלוקת במדרש (בראשית רבה, סד, ד) אם אברהם אבינו הכיר את בוראו בגיל 3, או אם הכיר את בוראו בגיל 48. הדעה הראשונה פשוטה מאוד. זה קשור לפסוקים "עקב אשר שמע אברהם בקול" (בראשית כו, ה): זה כשאברהם אבינו הכיר את עצמו-הוא כבריאה, אז ממילא הוא מכיר בבורא שלו. ולא היה צריך ללכת ללמוד באוניברסיטאות: האם יש אלוקים, האם יש בורא. אברהם מכיר את עצמו כבריאה. וזה לא עניין של תאולוגיה או פילוסופיה, זה עניין של מידות.² יש שתי קטגוריות של אנשים: אלו שמודים שאם הם קיימים זה מכיוון שמקבלים את היש, את ההווה, שמקיים אותם, ומרגישים את עצמם כבריות. יש להם בורא, יש להם משפיע, יש להם מי שנותן להם לחיות. ולכן לא צריך שאברהם ילמד את העניין, הוא יודע את זה מעצמו.

אם אני יכול לבאר¹ את זה: כשהוא שמכיר את עצמו כבריאה, קודם כל הוא מכיר את בוראו. ולא רק שהוא מכיר שיש לו בורא, הוא "מכיר את בוראו" אומר המדרש, מי הוא הבורא שלו.³ וזה התחלה, החוויה של החכמה של העם העברי. אחר כך נראה אם היה מאמין, אבל זה יותר עמוק מאמונה, יותר עמוק מידיעה, זה מציאות קיומית: אני מרגיש את עצמי כבריאה. ממילא יש בורא. זה לא עניין של תאולוגיה, זה עניין של דת.

ולכן כדאי מיד להגדיר את הקוטב השני של האמונה, שמתחילה באברהם. להיות בריאה, זה דבר קשה מאוד. כי זה להיות רחוק מהבורא. המושג 'בריאה' שייך לעניין של גלות.⁴ הבריאה היא בגלות מהבורא, רחוק. יש מדרגות, יש קרוב ויש רחוק, אבל מיד כשהתחילה הבריאה יש ריחוק בין הבריאה ובין הבורא.⁵ וזה מיד מסביר לנו למה בהתחלת עשרת ימי התשובה, אנחנו מתחילים בתהליך של התשובה. צריך לשוב. צריך לשוב!⁶ או בסוגריים: יש בעיה קשה מאוד: למה בכלל הבורא ברא אותנו? זה לא הנושא. ומי שחי באופן אמיתי,

¹ נשמע גם כמו 'לברר'. דקה 18: 7

הוא רוצה, הוא יודע, שהחי משפיע חיים.² זה נושא אחר. אבל מיד, לפני שום עוון, לפני שום חטא – אחר כך בא החטא לסבך את העניין - רק הריחוק הזה הוא הצרה של הבריאה. רק עם ישראל⁷ חיים את זה באופן ברור - כגלות, פשוטו כמשמעו. וכל סיפור של התורה, מבריאת האדם, זה הליך של תשובה.

אבל פה, אפשר להסתמך על הלשון: אם מדובר בתשובה, זה סימן שהייתה שאלה. כאילו הקב"ה כשבורא את הבריות, שואל מאיתם משהו, והבריאה צריכה להשיב תשובה. זה משמעות אחרת של המילה, אבל זה קרוב מאוד. מה הקב"ה שואל ממנו? יש פסוקים: "כי אם ליראה אותי" (דברים י, יב) וכן הלאה. אבל [התשובה של הבריאה היא:] - להמציא את העולם לפי מחשבת הבורא. ויש פה שאלה: "לראות מה יקרא לו" (בראשית ב, יט).⁸ וצריך להביא תשובה. אז כל המובנים של המושג 'תשובה' הם קשורים פה.

אם כן, אברהם העברי, יודע שהוא בגלות. לאו דווקא בגלות בבל, אלא בגלות בעולם. ולפי הגמרא (מגילה, כט, א) יש גם רמז: כשהתולדות של הקב"ה הם בגלות, גם הוא, הוא בגלות. וה"לך-לך" - זה היה התחלה של סוף הגלות. זה לא גילוי לאברהם שהקב"ה קיים, אלא זה התחלה של הבשורה של סוף הגלות. ונראה, כי הקשר בין ימים נוראים, שלטון הבורא, שלטון המוחלט על כל הטבע, על כל העולמות הגלות הזה - מסתיים ביציאת מצרים. עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה - זה סוף הגלות, גם של ישראל וגם של הקב"ה.

ולכן זה מסביר לנו את הטוהר של האמונה של עם ישראל. קודם כל, אנחנו מאמינים שיש בורא, אבל זה יותר מאמונה! אנחנו בנויים ככה! ויש חסידי אומות העולם שחיים אותה חוויה. הם יודעים, כמו בני אברהם, שהם בריות. מתקיימים רק מכיוון שיש להם מי שמקיים אותם. אז מה שמאפיין את הרגש הזה, הקיומי, של העברי - אי-נוחות שהוא בגלות. כל האנושות כולה יודעת את זה, אבל כל תרבות ותרבות בצורה אחרת. אבל זה אותו דבר. וסוף סוף, במרוצת הזמן, כל הגויים הכירו בזה: כי יש עם בעולם שחי את המצב הזה של האי-נוחות של ההווה, להיות רחוק מהבורא, באופן היסטורי, באופן גלוי, כגלות.⁹

אז באה האמונה השנייה: הישועה. הקב"ה הוא ברא אותנו, למטרה שהוא יודע. אבל צריך להיגאל, להיושע מהמצב הקיומי של הבריאה. הגאולה, זה הגאולה מלהיות בריאה. ולכן הגאולה האמיתית זה אחרי החיים. אני רוצה להדגיש את זה ככה: כי זאת האמונה - שהגאולה היא אפשרית, זה העניין של פסח. יש בורא, אבל רק בפסח ידענו שהוא מתערב בעולמו כדי להציל, כדי לגאול את הבריאה. ולכן זה מיציאת מצרים שיש לנו את הבשורה של הישועה. אבל החידוש פה: הישועה ממה? הישועה מהמצב של בריאה שמביעה למוות לפי הטבע.

וזה מעניין מאוד, כי בגמרא יש איזה רמז - המחלוקת בין החכמים מתי נברא העולם (בבלי, ראש השנה, י, ב): חד אמר בתשרי - וזה הדעה הכי הגיונית, "בראשית" - זה א' בתשרי.¹⁰ וחד אמר בניסן - למה? מכיוון, כי כל עוד לא הייתה יציאת מצרים, כל עוד לא היה סוף הגלות בין בורא עולם והבריאה,¹¹ זה עוד לא עולם נברא! זה עולם מבחינה פרהיסטורית. רק ביציאת מצרים העולם נברא ממש.¹²

לכן אנחנו רואים את חכמת החכמים. כי "סוף מעשה במחשבה תחילה". הקב"ה ברא את העולם, כדי לשים קץ לבדידות של הבורא ושל הבריאה. וזה מעשה קרבן פסח.³ צריך

² מניטו עונה על השאלה למה הבורא ברא אותנו: מכיוון ש"החי משפיע חיים".

³ ראו בהמשך ההקלטה עוד מעט, כשהרב מדבר על משמעות הקרבן כקרבן לבורא.

לקחת ברצינות מה שכתוב בפסוקים: "עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה" (הגדה של פסח). מי זה מלך מלכי המלכים, זה בורא עולם. מששת ימי המעשה עד יציאת מצרים, היו גילויים ליחידים, בפרט אברהם - שהתרגל, וזה לא היה קל להבין, שיש סוף לגלות. אבל ההליך, התהליך של גלות מתחיל ב"לך-לך"¹³. ואני רוצה פה להסביר באופן פשוט: הריחוק הזה - שטעון תשובה - צריך התקרבות לבורא. וזה סוד הקרבן. זה לא רק אותו לשון, הקרבן זה התשובה האמיתית, להתקרב לבורא. וכל העבודה - זה התשובה, במובן הזה. וזה מתחיל ביצחק, שהוא הוא הקרבן.¹⁴ ואתם יודעים, שבזכותו של יצחק יצאנו ממצרים. ויש רמז בגמרא (ראש השנה, י, ב), שיצחק אבינו נולד בפסח ולא בתשרי, האבות נולדו בתשרי. כשאברהם אמר לשרה "לושי ועשי עוגות" (בראשית יח, ו) זה רמז למצה (בראשית רבה, מח, יב).

אם כן, אנחנו מתקרבים קצת לתשובה, **התחלת אמיתית של ההיסטוריה של העולם, זה התולדות**¹⁵. ואם נסתכל בעניין של לידת יצחק, אנחנו רואים שזה במישור של תולדות האנושי, בריאה יש מאין¹⁶. יצחק אבינו לא היה יכול להיוולד, מסיבות ידועות. ואחר כך היה צריך להישחט¹⁷, מסיבות ידועות, וניצל. ולכן שיש לנו פה דוגמה גם של בריאה יש מאין נגד הטבע, וגם של הישועה. ומה שמעניין לראות, זה - כי כל התהליך של יציאה מהגלות היה מסובך מאוד, היה ארוך, אבל זה התחיל ביצחק, וזה מסתיים בתקופת משה רבנו.

לכן כדי לסכם את זה: אנחנו מאמינים בבורא, אבל מיד אנחנו יודעים שצריך גאולה מהבריאה, כי תוצאת הבריאה לפי הטבע - זה מוות. צריך ישועה. ויש לנו הוכחה שהישועה היא אפשרית. ההוכחה - זה יציאת מצרים.

מה שאני רוצה להוסיף, שאומות העולם הבחינו בזה. הבחינו שזה אמת שיש בורא, ואם יש בורא יש תקווה, כי אם יש בורא יש פרויקט. [...] ⁴כי ההיסטוריה של עם ישראל, המוקד של ההיסטוריה של עם ישראל - זה יציאת מצרים, שהקב"ה מתערב בהיסטוריה של העם האנושי, דרך עם ישראל. ולכן זה מסביר למה כל כך [הרבה] לא-יהודים מבחינים באמונת אברהם או ביציאת מצרים את עיקר האמונה לכל העולם כולו. כל אומה ואומה יש לה הצורה תרבותית שלה, אבל סוף סוף זה החוויה העברית שכולם חווים. ביוזעין, ובלא יודעין.

עכשיו אני רוצה להתקשר - אם יהיה לי עוד כוח - לנקודה חשובה מאוד: זה ממש מוזר שדווקא דור יציאת מצרים התעכבה להכיר בישועה. אני רוצה להסביר את זה לפי האור החיים! [מניטו פונה לאליעזר שרקי] אליעזר? נגדיר את זה ככה, בקצרה: זה דבר מפתיע, כי בכל הטקסט משה רבנו מזהיר את ישראל על דבר מסוים, חשוב מאוד: **הקב"ה גאל את ישראל, לא משה רבנו**. ואנחנו רואים כמעט בכל הטקסט, עד הסוף, שהעם לא הבין.¹⁸ זה דבר חמור מה שאני אומר, מכיוון שאותו מצב שהיה ביציאת מצרים אנחנו רואים היום! יש הרבה הרבה פסוקים שמשה מזהיר את ישראל: "למען תדע כי אני" (שמות ח, יח), "כי אני", "כי אני"¹⁹. אז יש פה נקודה: למה דור יציאת מצרים לא נכנס לארץ ישראל?

ואליעזר יקרא את הפירוש של האור החיים²⁰, בקול רם [אליעזר שרקי קורא את הציטוט: "והבאתי - קשה, כי דברי אל עליון דברו טהור הוא, כי יוצאי מצרים הם הנכנסים לארץ דכתיב והבאתי אתכם אל הארץ. ולא מצינו שכן היה, אלא ואת בניהם הביא" - [אליעזר שרקי: ואת בניהם הביא - לא את עצמם, זאת אומרת דור יוצאי מצרים לא נכנס לארץ] - "אלא ואת בניהם הביא שמה. אבל כל דור יוצאי מצרים מן עשרים שנה נפלו פגריהם

⁴.מילה אחת לא מובנת.

במדבר, ותגדל הקושיא למה שאמרנו שנשבע ה' על כל הדברים באומרו לכך – [אליעזר : לפני כן, האור החיים הסביר שכל פעם שכתוב 'לכך' זה לשון שבועה. ופה בפסוקים כתוב 'לכך' - לכך נשבע ה' להביא אותם. והנה הם לא... הם נפלו במדבר] – **"ואמרו ז"ל (שמו"ר פ"ו) אין לכן אלא לשון שבועה. ונראה כי מקור החכמה נתחכם על קושיא זו, וקודם אומרו והבאתי אתכם וגו' אמר וידעתם כי אני ד' המוציא אתכם וגו'".**

מניטו : כן, רק דקה, ה"וידעתם הזה", הוא היה, זה היה תנאי. כל דור הזה לא ידע. וזה פלא. אני רוצה להסביר פשיטות, בדומה למה שקורה היום. היום יש הרבה הרבה יהודים שיודעים שקורה משהו, כמו ביציאת מצרים, אבל לא מאמינים שהקב"ה עושה את זה. במגזר החרדי, מאמינים שזה הציונות. במגזר החילוני, מאמינים שזה הציונות⁵. זה אותו מצב שהיה ביציאת מצרים : היו מאמינים שמשה עשה את זה. וזה הטעות שלהם. ואני מתפלל, כי כל הטקסט חוזר על אותו עניין : "וידעתם כי אני", "אנוכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך". גמרת?

אליעזר שרקי : "פי' תנאי הוא הדבר ובוזה והבאתי וגו' וזולת זה אם תנאצו ה' אין כאן הבטחה זו, ואשר על כן כתב פרט זה של ידיעת ה' וגו', באמצע ההבטחות הטובות ולא איחר והקדים לומר עד כאן הוא בשבועה בלא תנאי, אבל פרט זה של הבאתם לארץ - תנאי הוא הדבר וידעתם וגו' אז והבאתי, וזולת זה יהיה מה שיהיה".

מניטו : זהו. אז מהי המסקנה? לפי דעתי יש שתי מסקנות. קודם כל צריך להבין את הנושא. אני מקווה שהדברים ישתנו קצת, בעל כורחם של הישראלים שגרים בארץ. אבל מה המחיר? מי יודע. אז אני לא רוצה לומר שזה דוגמה מאפיינת כי עם ישראל הוא עם קשה עורף. זה יותר חמור מזה. זה דברים בלתי מובנים! קורה בהיסטוריה שלנו דברים נוראים, גדולים. והתגובה של היהודים היא מוזרה מאוד, היא בלתי מובנת. אז התורה סיפרה כבר! ולכן, נעזוב את ה"עם קשה עורף" לאנטישמים. זה יותר חמור. כי כל הגורל של כל העולם כולו תלוי בגאולת ישראל. והיהודים מתעקשים, כפי שהתנ"ך סיפר את כל העניין!

אז המסקנה הראשונה היא חיובית : אנחנו באמת אותו עם שהתנ"ך מספר את ההיסטוריה שלו. העם היהודי הוא באמת עם ישראל, עם קשיות עורף שלו. וזה חצי נחמה. המסקנה השנייה, היא שמחוץ לעם היהודי יש המון המון אנשים ונשים שיודעים שזה זמן הישועה, כפי שהתורה מספרת. הגויים מסביב מישראל ביציאת מצרים הם האמינו - הסיפור של יתרו - הם האמינו שעשה, זה עשה ה'. רק היהודים עצמם יש להם ספק. וזה המסקנה השנייה.

ולכן דרך כל ההגדרות האלו, אפשר לסכם : כי באמת אמונת ישראל היא אמונה לכל העולם : בריאה-ישועה. ושאנחנו חיים את ההיסטוריה שסיפר²¹ התנ"ך.

אבל יש פה שאלה : איפה החירות? אם אנחנו מוכרחים לחיות אותה היסטוריה, איפה ה-איך אומרים - הבחירה? רק בקצרה : הבחירה היא לכתחילה. לפני שאני עושה, יש בחירה מוחלטת. בדיעבד שעשיתי, מתברר שזה רצון ה'. אבל אני לוקח על עצמי את האחריות.

אז רק כמה משפטים לעניין של אמונת אברהם : הפסוק אומר "והאמין בה' ויחשבה לו צדקה" (בראשית טו, ט) והרמב"ן²² שאל : איזה צדקה? איזה זכות? אם הקב"ה הבטיח, למה אברהם לא יאמין? התשובה היא : רק צריך להבין דבר חשוב : כתוב "והאמין בה'". זה גילוי חדש של ה'²³. עד כאן היה מאמין בבורא עולם, היה מאמין באלוקים ששם את

⁵ בגרסה הראשונית של התמלול, נשמע גם כמו 'הטבע'. אבל בשמיעה שנייה ולפי ההקשר לא נראה כך. דקה 20: 33

חוקות הטבע. ולפי חוקות הטבע לא היה מקום לבשורה. כדי לשמוע את הבשורה של ה', היה צריך לשכוח את האמונה ב'אלוקים', כי זה בניגוד לחוקות הטבע. וזה הכוח של האמונה בה'. זה למעלה מהאמונה באלוקים. אברהם אבינו האמין בבורא, אבל סוף סוף האמין בישועה.

טוב, אני גומר פה, ותודה על ההקשבה.

¹ על בראשית, א, א.

² להרחבה בנושא, ראו מקבץ הקלטות ביוטיוב בשם: "המתכון לאמונה בבורא: אוכל, ענווה, וילדות בריאה", ובין היתר בשערי אורה, שיעור 54: "אני זוכר מה הרצי"ה אמר לנו על אותו נושא. פחות או יותר. הוא היה מדבר על המושגים של האמונה. הוא אמר לנו: תינוק בריא הוא מאמין. רק אחר כך, החינוך שהוא מקבל מהחברה, אז הוא נוטה מהאמונה. [...] זה נתן לי להבין מה שאמר הרב: אני לא צריך שום פילוסופיה אינטלקטואלית, כדי לדעת שיש בורא. מספיק שאני מכיר את עצמי כבריאה, אם אני מכיר את עצמי כבריאה, וזה לא עניין אינטלקטואלי, זה עניין של מידה. של מידות מוסריות. זה מידה של ענווה, זה קרוב לענווה. אני מכיר את עצמי כמי שלא יכול להתקיים, אלא אם כן הוא מקבל את הקיום - זה האוכל. דרך האוכל - אני מכיר שיש לי בורא. אני לא יכול להתקיים מעצמי. אז אני מכיר את עצמי כבריאה, ממילא אני מכיר שיש לי בורא. אני לא צריך סברא. אתה מבין? זה עניין לא רק אינטואיטיבי, זה יותר עמוק מזה. וזה אברהם אבינו".

³ ראו הערה 2, שם, בהמשך ההקלטה, הרב שם את הדגש על הפן הפרסונלי בבורא, המתבטא בהבדל בין המושג 'הכיר את בוראו', לבין 'הכיר שיש בורא': "אני רוצה להסביר את זה [...] המדרש לא אמר שהקב"ה גילה מציאות הבורא. אלא המדרש אמר: "הכיר את בוראו" דהיינו - הכיר את ה'. מי הוא הבורא! הכיר את בוראו. לא שהכיר שיש בורא. זה טעות של המפרשים. זה מובן מה שאני אומר? אני רוצה להיות בטוח שזה מובן. זה לא אותו דבר! אני שמעתי המון פעמים רבנים, גדולים, מאמינים, וברצינות אומרים ... מפרשים את המדרש ככה: בטעות! כן? כי אברהם גילה שיש בורא עולם. אף פעם המדרש לא אמר את זה! המדרש אמר משהו אחר לגמרי! הכיר מי הוא הבורא עולם. "זו כנראה המשמעות של הפסוק שמניטו ראה לצטט על פי המדרש: שמע אברהם בקול" לא במשמעות של ציות אלא במשמעות של לשמוע את קול ה' - כמי שמכיר את בוראו ושומע את קולו.

⁴ מניטו הדגיש פעמים רבות שהגלות אינה בהכרח תוצאה של חטא (לדוגמה בסוד מדרש התולדות כרך 2 בפרק 'סיבת הגלות'). לגישתו מקורות רבים בכתבי המקובלים. השל"ה (תורה שבכתב, חלק צאן יוסף, אות מב) מדבר על הקשר בין בריאת העולם לבין גלות ישראל במלכויות על פי הפסוק והארץ היתה תהו שמופיע מיד לאחר "בראשית ברא אלהים", כלומר, **על פי המדרש שמצטט השל"ה, מקור הגלות נעוץ בעצם עובדת הבריאה**: "והוא כענין בריאת העולם שהקדם החרבן לשיבתו ולא תהיה הבריאה על תקונה עד ביאת משיח כי הקליפה תקדים להפרי זה ענין המדרש בבראשית רבה פרשת בראשית רבי שמעון בן לקיש פתר קרייא במלכויות והארץ היתה תהו זה מלכות בבל שנאמר ראיתי את הארץ והנה תהו ובוהו זה מלכות מדי שנאמר ויבהילו להביא את המן וחשך זה מלכות יון שהחשיכה עיניהם של ישראל בגזרותיהן ... על פני תהום זו מלכות אדום שאין לה חקק כמו התהום מה התהום הזה אין לה חקר אף היא כן ורוח אלהים מרחפת זה רוחו של מלך המשיח".

להרחבה אודות הקשר, על פי המקובלים, בין מושג הבריאה לבין הגלות ראו הסברו של מניטו בסוד מדרש' כרך 8: "בלשון הקבלה אומרים שנשאר ניצוצות של קדושה בחוץ. **מי שלומד את תורת האר"ז"ל יודע שניצוצות אלו קשורים לרשימו שנשאר בחלל אחרי שהאור הסתלק ממנו**, אולם לרוב הלומדים קצת קשה להבין על מה מדובר במציאות שלנו. לכן, כדי להסביר את הנושא, אשתמש במושג אחר - שגם הוא אינו פשוט כלל וכלל במבט ראשון לרוב האנשים, והוא **מושג הקדושה שיש בחוץ** - הכוונה בחו"ל. המשימה של עם ישראל היא להיות קשור לכלל האנושות, להיות "אור לגויים". במצבים מסוימים זה נעשה דרך הגלות כעונש כאשר במקביל למשימה זו, יש צורך בגלות כדי לכפר על עוון העדר האחוה או גרוע מזה, על עוון השנאת חינם. [54] אולם, וזו הנקודה החשובה ביותר, **משימה זו של ליקוט הניצוצות קיימת מלכתחילה מחטא כלשהו. [55]** משימה זו הנקראת ליקוט הניצוצות, תכליתה ליקוט ניצוצות הקודש הנמצאים בחוץ, כלומר בתוך ארצות הגויים, בציוויליזציה שלהם, וזאת בעקבות הפלגה"

⁵ ראו בסוד העברי, חלק 1, בפרק: הבריאה: "בְּרָא - השורש בר"א מורה על יצירת יש מאין.... הוראתה של המילה הארמית "בְּרָא", כמקבילותיה בשפות שמיות אחרות, היא: הוצאה החוצה, החצנה. ועם זאת, "בְּרָא" הוא גם בן, תולדה או הוצאה לפועל, של דבר-מה הנמצא בהעלם או במצב של עיבור בקרביו של דבר-מה אחר, גדול יותר."

⁶ אורות התשובה לראי"ה, פרק ד, אות ב: "ע"י התשובה הכלל שכל לאלהות ע"י מציאות כח התשובה השורר בעולמים כולם שב הכל ומתקשר במציאות השלמות האלהית וע"י הרעיונות של התשובה דעותיה

והרגשותיה כל המחשבות הרעיונות והדעות הרצונות וההרגשות מתהפכים ושבים להקבע בעצם תכונתם בתכן הקדש האלהי⁷

⁷ אורות התשובה לראייה, פרק ד, אות ו: "ראש הפסגה של נשמת האומה היא המגמה הכללית שהאומה שואפת אליה בעצם היותה וזה כבר יוצא על כללות ההווה ורעיון התשובה העליון נעוץ במרום חביון זה"

⁸ להרחבה, ראו בספר 'סוד העברי' חלק ראשון, בשער השני – השושלות, שם מסביר הרב את המשמעות של נתינת השמות על ידי האדם: "ויצַר ה' אֱלֹהִים מִן הָאָדָמָה כָּל תֵּיט הַשָּׂדֶה וְאֵת כָּל עוֹף הַשָּׁמַיִם וַיָּבֵא אֶל הָאָדָם לְרֵאוֹת מַה יִּקְרָא לוֹ וְכָל אֲשֶׁר יִקְרָא לוֹ הָאָדָם נָפֶשׁ חַיָּה הוּא שְׁמוֹ אַחַת הַתְּכוּנוֹת הַמֵּאֲפִייוֹת אֵת הָאָדָם הַיָּחִיד הַיְכוּלֵת וְהַרְצוֹן לְהַגְדִיר וְלִתֵּת שֵׁם לְכָל עֶצֶם וְחַפֵּץ עַל פְּנֵי הָאָדָמָה, שֵׁם הַמְּבֹטָא אֵת מַהוּת הַדָּבָר בְּלִשׁוֹן הַקּוּדֵשׁ. [35] על פי המדרש עולה האדם בכוחו על המלאכים ביכולתו להגדיר מהויות, ובאמצעות השם שמעניק האדם לבורא הוא ממליך אותו בעולם. זו גישה המנוגדת ניגוד קוטבי לתפיסת המיתוס היווני, המזהה את כוח ההגדרה באלים ולא באדם."

⁹ על הקשר בין גלות לגילוי ראו 'גור אריה' למהר"ל, בראשית פרק ט, פסוק כא: "כי הכתוב מרמז בלשון 'ויתגלו' הגלות, לפי שאין הפרש בין גלות ובין גלוי, כי מי שהוא גולה ממקומו יצא מהסתרו ונראה במקום אחר, ורמז בו הגלות - כלומר לשון גלוי שנתבזה, וגלוי אחר - גלות ממקומו".

¹⁰ ע' רבנו בחיי, בראשית א, ב.

¹¹ על יציאת מצרים כתשובה מגלות הבריאה מהבורא, ראו הגהות רמ"ז ורנ"ש לספר מבוא שערים (ירושלים תשמ"ה, סימן כד), שמבחר את הקשר בין תהליך הבריאה (שבירת הכלים בעולם הנקודים שירדו לעולם הבריאה) לגלות מצרים: "זה סוד גלות מצרים רד"ו שנה כמספר נקודים כדי להוציא משם הרפ"ח ניצוצות דשבירת הכלים שנשברו בעולם הנקודים ושם נתקנו בסוד וגם ערב רב עלה אתם וז"ס רד"ו שמה ושברו לנו ב"ן ר"ל הטעם שעולם הנקודים שגימטריא רד"ו ירד ממקומו ונשבר היה בעבור לנו גימטריא אלהים ר"ל מפני שבעת שיצא עולם הנקודים יצא בסוד דין כמש"ה בראשית ברא אלהים".

¹² השו"ת 'תורת משה' לר משה אלשיך על דברים טז ח: "על כן יתכן כי בשבעת ימי החג הפסח שהם רמז אל בריאת העולם נצטוונו לעשות עיקר מהראשון ומהשביעי כי הראשון שהיה יום יציאת מצרים שהוא תחלה וראש לגאולה ידמה ליום ראשון של בריאה"

שם משמואל פרשת בהר תרע"ב "הנה יציאת מצרים היתה כעין בריאת העולם וע"י עשר המכות נתגלו עשרה המאמרות וחידוש העולם והשגחה והנהגה הכל הוא ברצון הש"י וכמו שבבריאת העולם באה אח"כ שבת שהיא נשמת הבריאה כן בהתגלות אלקות ע"י נס יציאת מצרים באה אח"כ לאחר שבעה שבועות נתינת ההורה שהיא נשמת הנסים והתגלות אלקות בעולם"

הגדה של פסח עם פירוש יד חזקה של ר' יצחק אייזיק חבר (הוצאת מוסד הרב קוק) ד"ה ברוך המקום: "שבעת יציאת מצרים היתה ממש בריאה חדשה שאז התחיל הבורא יתברך להנהיג עולמו על פי סידור הניסוי לפי התורה והמצוות כפי מעשה בני אדם ע"י ישראל עם קדושו שקרבם לעבודתו מעת יציאתם ממצרים מה שלא היה כן בתחילה שהיה מתנהג על פי סידור טבעי לפי ענין שבע מצוות בני נח שהם ניתנו לתיקון המדינה שהיה העולם כפי סידורו הטבעי משא"כ הסידור הניסויי הוא על פי תרי"ג מצוות והתורה עצמה ולכך קודם שמתחיל בענין סיפור יציאת מצרים היאך הוא יתברך שידד המערכות והראה עוצם כחו בעולם הקדים לזה שהיתה אז בריאה חדשה"

¹³ במקום זה, עולה השאלה מדוע לפני מספר דקות אמר מניטו שילך לך' מבטא את תחילת הגאולה, ואילו כאן שהוא תחילת הגלות? יתכן שההסבר לכך טמון בכפל המשמעות של המילה 'גלות' שעליו עמד מניטו במקום אחר: 'גלות' ו'גילוי'. כלומר הגלות היא תהליך המיועד לגילוי להתגלות. לכן תחילת הגלות היא תחילת הגילוי וה'גאולה'. ויתכן שהכוונה על פי הכתוב בספר בית מועד למהר"ו בשער 'פסח ויציאת מצרים' שדווקא כשהחל אור הגאולה להתגלות עם הופעת אברהם, אז דווקא הופיעה בעולם תחושת הגלות: "וז"ס גלות מצרים כי עד עתה שלא היה מקום להתגלות האור הוא אין חסרונו ומניעתו נרגש להקרא גלות אבל אחר שכבר היו ראויים לקבלו ולא נגלה אז נקי גלות ולכן סוד גלות מצרים נמשך מבין הבתרים ואמנם הטעם שלא נתגלה הוא כי הלא א"א סוד גלגול אדה"ר והנה כל אותם הנשמות שהוציא בהזרעתו סוד הקרי אותם ק"ל שנה שהוליד שדין ורוחין היו צריכין ליתקן ולכן כל זמן שהיה אותו הרע בעולם בלתי מתוקן א"א להתגלות אור העליון ולכן המתין עד שירדו ישראל למצרים".

¹⁴ ראו מקבץ הקלטות ביוטיוב על עקידת יצחק, מתוך שיעורי הרב בדרך חיים: "עבודת הכפרה, באה, זה עולת התמיד, כן? באה כתמורה לעקידת יצחק. בזכות עקידת יצחק. אתם זוכרים את מה שאנחנו מתפללים בראש השנה בעיקר, 'ועקידת יצחק היום לזרעו תזכור' זאת אומרת: הקרבן האמיתי זה עקידת יצחק." ועל עקידת יצחק כקרבן וככפרה על חטאים ראו גמרא בשבת, פט, ב, שמביאה בשם יצחק אבינו את המילים "הא קריבית נפשי קמך" ביחס לעקדה. וכן בזבחים, סב, א: "בשלמא בית מינכרא צורתו אלא מזבח מנא ידעי אמר רבי אלעזר ראו מזבח בנוי ומיכאל השר הגדול עומד ומקריב עליו ור יצחק נפחא אמר אפרו של יצחק ראו שמונח באותו מקום".

¹⁵ השו"ת מהר"ל מפראג גור אריה סוף פרשת נח: "כי ענין אברהם הוא מתחבר אל מיתתו של תרח כי מפני שהוציא הקדוש ברוך הוא את אברהם מתרח וכל הדורות מנח עד אברהם לא נברא אלא כדי להוציא את אברהם שהוא עיקר בנין העולם ולכן פטר הקדוש ברוך הוא את אברהם מכבוד אב ואם שאין לו התייחסות

אל האב כלל בעבור שהוא בריאה אחרת ולא שאין לו ייחוס אל אביו אלא שכאשר רוצה להזכיר ענין אברהם מזכיר תחילה מיתתו וזה בשביל כי ענין אברהם לא ישותף כלל עם הדורות הראשונים כי הראשונים היו תוהו והוא התחלת הבנין וכאשר האור בא יסולק החושך ולפיכך שייך לפניו מיתת תרח ובשביל כך לא היה גנאי לאברהם אם יניח כך אביו לכך אמר לו הקדוש ברוך הוא לא די שאני פוטרך מכבוד אב מפני שאין לך יחוס אל אביך אלא כי ענין זה שהוא לך מארצך מתחבר אל מיתת תרח "

¹⁶ על ההקבלה בין לידת יצחק לבריאה יש מאין ועל הקשר בין לידת יצחק ליום הדין, הרחיב מניטו ב'סוד מדרש התולדות', כרך 2, בפרק 'אשת חיל': "עתה נוכל להבין מדוע לידתו של יצחק אינה אפשרית. מלכתחילה כל לידה, בדומה ללידתו של יצחק, היא בלתי אפשרית משום שאיך יכולה פתאום להופיע נפש חדשה, בריאה יש מאין. הנפש שמופיעה ברגע הלידה אינה גוף בלבד אלא היא יש שלא היה קודם. לכן דומה הלידה לבריאת העולם. הרת עולם ולידתו של יצחק הן אותו דבר במישורים שונים. הבריאה נבראה תחת השם "אלוקים" - מידת הדין. "ולהרחבה נוספת על כך שדווקא לידתו של יצחק מקבילה לבריאה יש מאין ראו 'סוד מדרש' כרך 5 'לידה בלתי אפשרית': "השאלה המתבקשת היא מדוע לידתו של יצחק כה קשה. התשובה היא שלידתו של יצחק מקבילה לבריאת העולם. לידתו נחלצת מתוך האין. להוליד את יצחק זה קשה לא פחות מבריאת העולם. [74] ההסבר הפשוט ביותר לקושי זה הוא ההסבר של המקובלים: אברהם הוא הצדיק של מידת החסד. קל לו להוליד בן שדומה לו, בן שיהיה צדיק גם הוא של מידת החסד. מה החידוש בכך? כלום. אין פרי. [75] אין בכך שום התקדמות במימוש מחשבת הבריאה עבור האדם. **החידוש הוא שאברהם, הצדיק של מידת החסד, מצליח להוליד את הצדיק של מידת הדין דווקא. זה לא מובן מאליו. זה כמעט בלתי אפשרי אלא אם כן מצליחים לחלץ אותו מהאין ממש.**"

¹⁷ במספר שיעורים הביא מניטו בשם המדרש את הפסוק "ולא עלתה על ליבי" מירמיהו, כדי להדגיש שלא היתה כוונה מצד הקב"ה שיצחק יישחט. וראו דיון מקיף בשני הפנים הללו של עקידת יצחק ביסוד מדרש' כרך 5 בפרק 'הרהורי דברים'.

¹⁸ שמות לב א: "כי זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים" וראו ב'אור החיים' על אתר

¹⁹ שמות כט, מו; שמות ז, ה; שמות יד, יח; ועוד.

²⁰ שמות ו, ח: ד"ה והבאתי.

²¹ הרב אמר "שסיפרה" בלשון נקבה.

²² על אתר.

²³ להרחבה בנושא, ראו בספר סוד מדרש התולדות, חלק 1, בפרק: גילוי שם ה'.